

Nagy kócsag (*Egretta alba*) és kanalasgém (*Platalea leucorodia*) fészkelő-állományának monitorozási lehetőségei levegőből

Szilágyi Attila - Vasas András - Zalai Tamás

Bevezetés

Napjainkban a hatósági munka egyik alapfeltétele, hogy minél pontosabb adatok álljanak rendelkezésre. A védett és fokozottan védett fajok pontos monitorozása a hatósági munkában szükséges döntéseket könnyítheti meg, mint pl.:

- védetté nyilvánítási eljárások
- határozatok
- szakhatósági állásfoglalások
- településrendezési tervek, stb.

A fokozottan védett fajok monitorozása, állományadataik pontos ismertetése, a fajokon keresztül területileg nem védett élőhelyeik védelmére jelenleg - a természeti területekről szóló rendelet megjelenéséig - a természetvédelmi hatóságok leghatékonyabb és szinte egyetlen lehetősége.

A repülőgépről végzett állomány-felvételezések alkalmasak nehezen megközelíthető helyeken, zavarásérzékeny fajok fészkelőhelyein történő állománybecslésre. A módszer nem csak az említett két faj monitorozására, hanem egyéb, világos színezetű, laza telepben fészkelő faj (pl. bütykös hattyú, gulipán, stb.) állományfelmérésére is alkalmas.

Anyag és módszer

Az állomány-felvételezéseket két területen végeztük:

Hortobágy

Felmért terület: az egész térség felmérésre került, halastavak, természetes és rekonstruált mocsarak, stb.

Felmérés éve: 1998, 1999.

Felmérés módja: repülőgépről, 3-400 méteres magasságból.

Biharugra

Felmért terület: Biharugrai- és Begécsi-halastórendszer, természetes mocsármaradványok.

Felmérés éve: 1999.

Felmérés módja: motoros sárkányrepülőről, 160 méteres magasságból.

A felmérés idejét a fajok fészkelési szokásaihoz igazítottuk, május közepe és vége között, napos szélcsendes időben repültünk.

Eredmények és értékelés

Hortobágy:

A hortobágyi nagy kócsag állomány földről történő becslések alapján a '80-as évek közepétől lassú ütemben növekedett, és a kezdeti 33-40 páros állomány 1994-re elérte 230-250 párat.

A kanalasgém állománya szintén lassú növekedést mutat, 120-130 párról 250-280 párra nőtt (Konyhás & Kovács 1990, Konyhás & Kovács 1994, Kovács 1984a, Kovács 1984b, Kovács 1985, Kovács & Bodnár 1986, Kovács 1993).

Az állományfelmérés repülőgépről történt. Ebben az esetben a 3-400 méteres magasságnál a táplálkozó csapatok felrepülnek, míg a fészken ülők nem. Légifotó alapján a levegőben becsült számadat pontosítható.

A telepek elkülönítése alacról lehetséges; míg a nagy kócsag fészkelőtelepei a nádasban elszórtan, véletlenszerűen helyezkednek el, addig a kanalasgém telepei a nádas vízközeli részén, csoportokba rendezve, sűrűn találhatóak. Ebből a magasságból kézitávcsővel a faji azonosítás elvégezhető.

A repülőről becsült állomány nagy kócsagnál 6-700 párnak, míg kanalasgémnél 320 párnak adódott, túlszámolva a becsült adatokat.

Biharugra:

A területi nagy kócsag 21-40, míg a kanalasgém állományt 40 párra becsülték (Kern 1995, Vasas 1999).

A felvételezés itt 160 méteres magasságból történt, motoros sárkányrepülővel, amittől a madarak kevésbé féltek, mint a repülőtől. A hortobágyihoz hasonló eredményre jutottunk, a nagy kócsag állományát 120, míg a kanalasgémét 60 párra becsültük.

Mindkét területen az a tapasztalat adódott, hogy kisebb, kevésbé szem előtt lévő telepek csak a levegőből vehetők észre. Hortobágyon 40, míg Biharugrán 14 páros telepet sikerült így találnunk.

Ezzel a módszerrel csak a laza telepeken fészkelő, feltűnő, világos színezetű madárfajok állomány-felmérése lehetséges. Nem alkalmas a légi felmérés egyéb nádi fészkelők, pl. vörös gém és nyári lúd monitorozására. Értelemszerűen a fán fészkelőknél szintén nem alkalmazhatjuk ezt a felmérési módszert.

Összefoglalás

Megállapíthatjuk, hogy a levegőből történő térképezés az általunk vizsgált fajoknál a földről becsülnél jobb eredményt adott, anélkül, hogy a madarakat különösebb zavarás érte volna.

Kisebb területeken alacsony költségigénye miatt a sárkányrepülő módszerét javasoljuk, míg nagy kiterjedésű részekben, a felvételezés időigényessége miatt a repülőgépes felmérést.

A természetvédelmi hatóságoknak javasoljuk, hogy a jövőben is végezzék el a levegőből történő állomány-felvételezéseket.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetünket szeretnénk kifejezni azon szervezeteknek, akik a felmérés elvégzését anyagilag lehetővé tették: Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság, Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság. Szeretnénk megköszönni a Honvédelmi Minisztériumnak az engedélyek gyors kiállítását. Végezetül köszönet illeti Röffler Jánost a repülés megszervezésében és lebonyolításában tett nélkülözhetetlen segítségéért.

Felhasznált irodalom

- Kern, R. (1995) Éves jelentés a biharugrai halastavakról. Bíbic, Gyula. 4-14 p.
- Konyhás, S. - Kovács, G. (1990) 1990-es fészkelési adatok a Hortobágyról. Madártani Tájékoztató, 1990/3-4, Budapest. 9-13 p.
- Konyhás, S. - Kovács, G. (1994) 1994-es fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről. Madártani Tájékoztató 1994/2, Budapest. 9-11 p.
- Kovács, G. (1984a) 1983-as fészkelési adatok a Hortobágyi Nemzeti Parkból és környékéről. Madártani Tájékoztató 1984/I, Budapest. 25-27 p.
- Kovács, G. (1984b) 1984-es fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről. Madártani Tájékoztató 1984/IV. Budapest. 207-210 p.
- Kovács, G. (1985) 1985-ös fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről. Madártani Tájékoztató 1985/II. Budapest. 34-36 p.
- Kovács, G. - Bodnár, M. (1986) 1986-os fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről. Madártani Tájékoztató 1986/II, Budapest. 33-37 p.
- Kovács, G. (1993) 1993-as fészkelési adatok a Hortobágyról. Madártani Tájékoztató 1993/2, Budapest. 29-31 p.
- Vasas, A. (1999) Jelentés az 1998. évi madárállomány-változásról a Biharugrai halastavakról és környékükről. Kézirat.

Author's addresses:

Szilágyi Attila
H- 4060
Balmazújváros,
Tóth A. út 26.

Vasas András
H- 5600 Békéscsaba,
Rezeda u. 1.

Zalai Tamás
H- 3360 Heves,
Hősök u. 1/a.